

Citace záznamu

Vladislava Říhová, Michaela Rýdlová, Lucie Bartůňková, zámek Hranice, Štuky ve vrcholu klenebních polí arkád 1. patra, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě* (online databáze), <https://stuky.upce.cz/node/999>, vyhledáno 26. 4. 2024.

zámek Hranice, Štuky ve vrcholu klenebních polí arkád 1. patra

Číslo záznamu: 999

Bližší určení díla: dekorativní výzdoba vrcholových partií sledu kleneb

Památkově chráněno, č. úskp: 41768/8-435

Umístění: arkády prvního patra

Datace: druhé desetiletí 17. století

Hranice, zámek, štuky ve vrcholu klenebních polí arkády 1. patra
(Zdeněk Kovářik, 2021)

Anotace

Zámek v Hranicích byl stavěn v několika renesančních etapách. Výrazné rozšíření objektu realizoval nejspíše na počátku 17. století Zdeněk Žampach z Potenštejna. V přízemí a prvním patře reprezentativního vstupního jižního křídla se zachovalo několik prostor s geometrickou a bohatou ornamentální štukovou výzdobou. Ta je kladena do objednatelského okruhu dalšího držitele Hranic Václava Mola z Modřelic, který vlastnil hranické panství mezi lety 1612–1621.

Abstract

The castle in Hranice was built in several Renaissance stages. A significant extension of the building was probably realized at the beginning of the 17th century by Zdeněk Žampach of Potenštejn. Several rooms with geometric and rich ornamental stucco decoration have been preserved on the ground floor and the first floor of the representative entrance south wing. It belongs to the group of commissions of another Hranice owner Václav Mol of Modřelice, who owned the Hranice estate between 1612 and 1621.

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Olomoucký kraj	Přerov (okres)	Hranice	Hranice
Ulice, čp. / č. o.		GPS	
Pernštejnské náměstí 1		49.550043445468, 17.734841108322	

Technika štku	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
vytlačovaný a modelovaný štuk	Materiál štukatur je pravděpodobně obdobný ostatním zkoumaným dílům hranického souboru (viz např. místnost 214). Podklad ve všech místnostech, kde byly odebrány vzorky, tvoří shodně vápenný štuk s křemičitým pískem. Pojivem je bílé vzdušné vápno s nízkým obsahem hydraulických přísad. Povrch štku je hladký, ne však kletovaný. Povrchové nátěry byly nanášeny na krátce vyzrálý povrch.	monochromie (stávající stav) monochromní bílý nátěr	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Čtyřkřídový renesanční zámek v Hranicích byl stavěn v několika etapách na místě středověkého hradu. V severní části městského jádra byl organismus zámecké budovy navázán na hospodářské zázemí. Renesanční objekt realizoval Jan Kropáč z Nevědomí (kamenné prvky výzdoby byly datovány rokem 1562). Jeho dcera Anna († asi 1585) s manželem Janem z Kunovic (†1579) a Janem ml. ze Žerotína († asi 1585) ve stavbě pravděpodobně nepokračovali, stejně jako se nedá stavební aktivita očekávat za poručíků jejich dvou nezletilých dětí. Až vnuk Jana Kropáče Jan Jetřich z Kunovic, který v roce 1588 už právoplatně nakládá se svým dědictvím, mohl začít zámek přebudovávat - v roce 1592 mu jeho sestra Anna předala svůj díl Hranic, v letech 1596-1598 je ve městě často doložen i se svou manželkou Mandalenou z Hardeku. V roce 1600 ale postoupil celé panství výměnou svému švagrovi Zdeňku Žampachovi z Potenštejna, Anninu manželovi. Právě Žampachovi je přičítána výrazná stavební aktivita, která doplnila tříkřídovou renesanční dispozici o čtvrté dvoulodní severní křídlo. Tato hypotéza souvisí s jedinou zachovanou datací - korouhvičkou datující zřejmě nástavbu věže z roku 1604, zároveň se vdovec Žampach v lednu tohoto roku oženil a korouhvička tak nese zkratku jeho jména a jména jeho nové ženy Kateřiny z Gutštejna. V roce 1609 manželé Hranice prodali spekulantovi Karlu Pergarovi z Pergu a po třech letech v jeho rukách statek získal rytíř Václav Mol z Modřelic. Ten se snad vzápětí pustil do hospodářské stabilizace panství, nových podnikatelských aktivit a také do výraznější úpravy objektu (adaptace vstupního portálu) s níž s největší pravděpodobností souvisela i výzdoba interiérů zámecké budovy štukaturami. Můžeme předpokládat, že budování náročného renesančního sídla souviselo s Molovými společenskými ambicemi, v roce 1612 totiž požádal o přijetí do panského stavu, které mu bylo po průtazích potvrzeno až roku 1618. O statek Hranice přišel při konfiskaci po roce 1621. Štuky se zachovaly v přízemí a prvním patře reprezentativního vstupního jižního křídla. Arkádové nádvoří bylo budováno ve více renesančních fázích. Jeho výsledná podoba je však nejspíše dílem počátku 17. století. Podstatným zásahem do organismu budovy bylo vybudování severního komunikačního sálového křídla, které uzavřelo dvůr směrem k pivovaru. Arkády jsou zaklenuty valenými klenbami se styčnými trojbokými lunetami. Ve vrcholu klenebních polí jsou na místě svorníku osazeny vysoce plastické lví hlavičky, které rámuji kartuše stylizovaného vegetabilního dekoru (až beschlagwerku) provedené ve vyřezávaném štku. Ploché pásy kontrastují se strukturovaným (pravděpodobně vypichovaným) pozadím. Pro štukovou výzdobu hranických prostor existuje blízké srovnání, které definovala už Milada Lejsková - Matyášová, je jím dekorace zámku Ladislava Veleny ze Žerotína vystavěného v roce 1606 v Tatenicích. Nenacházíme ale žádné konkrétní otisky forem, které by obě skupiny (tatenickou a hranickou) dílensky propojovaly. Vazba tak zůstává jen ve shodných kompozicích dekoru. Hranické realizace jsou navíc opatřeny mnohem bohatší strukturou prořezávaného štku, můžeme je tedy považovat za mladší.

Historické zásahy / opravy

Štukatury sálů zámku byly restaurovány v letech 1943-1944, není však doloženo, že by práce probíhaly i na štukaturách v arkádách. Rekonstrukce zámecké budovy zahrnující mj. nové natěry byla provedena v letech 1997/1998.

Literatura

Ladislav Hosák - Bohumír Indra - Marie Jašková, *Hranice. Dějiny města I. Od nejstarších dob do války třicetileté*, Hranice 1969.
Bohumír Indra, *K renesančnímu stavitelství na severovýchodní Moravě a ve Slezsku. Pramenné zprávy o vlašských a domácích stavitelích a kamenících do 30leté války*, Časopis Slezského muzea, Série B, roč. XV, č. 15, Opava 1966, s. 128- 148.
Bohumír Indra, Renesanční zámek (čp.1) a jeho vnitřní přestavba, in: *Historie hranických domů*, Hranice 2005, s. 36-40.
Bohumír Indra, Dům čp. 76-77, in: *Historie hranických domů*, Hranice 2005, s. 161-165.
Jarmila Krčálová, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění*, II/1, Praha 1989, s. 25.
Milada Lejsková-Matyášová, *Renesanční štuková výzdoba zámeckých interiérů v severomoravských Tatenicích*, in: *Severní Morava* 16, 1968, s. 31-35.
Stanislav Miloš, Stavební vývoj zámku v Hranicích, in: Pavel Michna - Hedvika Sedláčková, *Pozdněgotické a renesanční kachle ze zámku v Hranicích*, Hranice - Olomouc 1998, s. 4-5.
Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 19996, s. 168-170.
Bohumil Samek, Hranice, in: *Umělecké památky Moravy a Slezska 1 [A-I]*, Praha 1994, s. 553-561.
František Spurný a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983, s. 90-93.

Prameny

NPÚ ÚOP Olomouc
Lubomír Dvořák, *Zpráva o restaurování polychromovaného portálu a štukové výzdoby niky v zámku v Hranicích, č.p.1, Pernštejnské náměstí*, 2004, sign. RZ R-1005.
Romana Balcarová, *Restaurátorský průzkum. Štuková výzdoba v místnostech č.228 a 201. Zámek Hranice*, 1998, sign. RZ R-0041.
Robert Winkler, *Restaurování štukové výzdoby stropu místnosti č. 228 zámku Hranice na Moravě*, 1998, sign. RZ R-469.
Leoš Mlčák - Karel Žurek, *Stavebně-historický průzkum zámku v Hranicích na Moravě. II. Etapa, Sondážní průzkum interiérů zámku*, 1995, sign. SHP 9026.
Jan Muk - Jana Mlčáková - Květa Žůrková, *Stavebně-historický průzkum a návrh památkové obnovy zámku v Hranicích na Moravě*, 1993, sign. SHP 2626.
Hranice, Pernštejnské náměstí čp.1, Zámek KP Č.REJ.435, Fotodokumentace- III. Díl, D- 966/C, 1998. (uloženo ve spisovně NPÚ ÚOP OLOMOUC)
Hranice, Pernštejnské náměstí čp.1, Zámek KP Č.REJ.435, Fotodokumentace- II. Díl, D- 966/B, 1997.(uloženo ve spisovně NPÚ ÚOP OLOMOUC)
Hranice, Pernštejnské náměstí čp.1, Zámek KP Č.REJ.435, Fotodokumentace- I. Díl, D- 966/A, 1997. (uloženo ve spisovně NPÚ ÚOP OLOMOUC)
Hranice, Pernštejnské náměstí čp.1, Zámek, Fotodokumentace, D- 965 (uloženo ve spisovně NPÚ ÚOP OLOMOUC)
NPÚ ÚOP Brno
Fond: Archiv bývalého Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko v Brně, spis Hranice Zámek, kart. P 91/8, 1922-1956.
NPÚ, Generální ředitelství Praha
Sbírka fotografické dokumentace GnŘ Praha, Fischerová- Pavlová, Hranice Zámek, sign. N03993-99 + N031000-27, 1944.
Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc,
Fond: Velkostatek Lipník nad Bečvou, Inv. č. 3691, kart. č. 1771 - přestavby, opravy a údržba zámeckých objektů v Hranicích, Inv. č. 3812, kart. č. 1809 - plány a adaptace zámku v Hranicích, Inv. č. 3815, kart. č. 1810 - pronájem místností v zámku v Hranicích, Inv. č. 3816, kart. č. 1810 - úprava místností v zámku v Hranicích.
Státní okresní archiv Přerov
Fond: Okresní úřad Hranice, inv. č. 1855, kart.č. 924 - Stavební spisy obcí SO Hranice - Hranice: zámek - adaptace.
Archiv Fakulty restaurování Univerzity Pardubice
Lucie Bartůňková, Zdeněk Kovařík, Michaela Pavelková, Renata Tišlová, *Restaurátorský průzkum renesanční štukové výzdoby na zámku v Hranicích. Vstupní restaurátorský průzkum. Koncepce restaurátorského zásahu*, Litomyšl 2021.

diplomové a závěrečné práce:

Veronika Rezníková, *Dekoratívni štukatérství na Moravě v letech 1550-1620. Mezi místní tradicí a recepcí italských vzorů* (diplomní práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2020.
Antonín Petráš, *Štuka v přízemí Pernštejnského domu v Hranicích na Moravě* (seminární práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2019.
Dominik Christel, *Renesanční zámek v Hranicích* (bakalářská diplomová práce), Ústav hudební vědy, Sdružená uměnovědná studia FF MU, Brno 2007.

Autoři záznamu

Vladislava Říhová, Michaela Rýdlová, Lucie Bartůňková

Datum poslední změny

29.1.2024

Fotodokumentace současného stavu

Hranice, zámek, řezané štuky ve vrcholu klenebních polí arkády 1. patra (Zdeněk Kovářik, 2021)

Hranice, zámek, řezané štuky ve vrcholu klenebních polí arkády 1. patra (Zdeněk Kovářik, 2021)

Hranice, zámek, řezané štuky ve vrcholu klenebních polí arkády 1. patra (Zdeněk Kovářik, 2021)

Hranice, zámek, řezané štuky ve vrcholu klenebních polí arkády 1. patra (Zdeněk Kovářik, 2021)